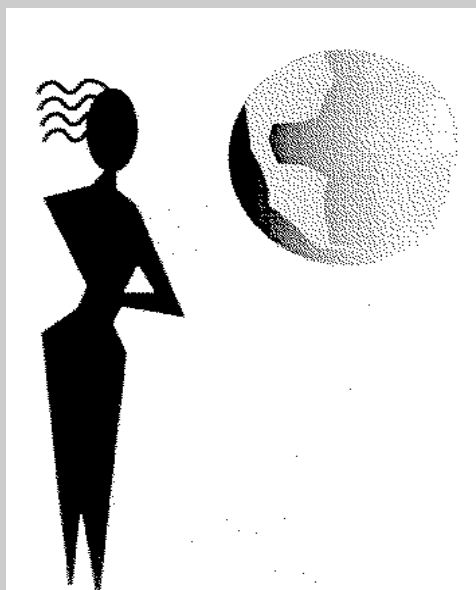

PROGRAMACIÓ DE L'ASSIGNATURA

GEOGRAFIA

2n. Batxillerat.

DESCRIPCIÓ, ANÀLISI I AVALUACIÓ D'ACTIVITATS.

CURS 2018-19

DEPARTAMENT DE GEOGRAFIA I HISTÒRIA.

IES PUÇOL. Puçol.

PROGRAMACIÓ GEOGRAFIA.
IES PUÇOL. Departament de Geografia i Història.
2n. BATXILLERAT.

1. INTRODUCCIÓ: Justificació i contextualització.

a. SELECCIÓ DEL MATERIAL CURRICULAR. CRITERIS GENERALS.

Per desenvolupar les tasques pròpies d'aquest curs, el professorat d'aquest Departament ha decidit treballar amb el projecte curricular elaborat per l'editorial ANAYA específicament per a la Comunitat Valenciana.

Malgrat aquesta elecció, s'entendrà que el manual esmentat proporciona la base general, però que el professor podrà *adaptar* els seus continguts, i les activitats en ell proposades, en funció dels seus interessos educatius i de la variable composició dels grups considerats.

A l'igual que en altres assignatures del Seminari, no es va a fer aquí una delimitació estricta de continguts conceptuals, procedimentals i actitudinals, perquè pensem que aquesta separació és sols teòrica. El treball habitual d'aula els integra quotidianament o, al menys, hauria de fer-ho així. Si farem, en canvi, una delimitació de la selecció conceptual i dels procediments de treball i una seqüenciació dels temes a desenvolupar durant el curs.

Un altre motiu d'aquesta tria estriba en la nostra comprensió de la matèria curricular com una eina per tal de formar ciutadans crítics i implicats en la comprensió i transformació de la societat en la qual tots vivim. Defugim, per la qual cosa, de la conceptualització de la Geografia com una 'ciència' neutra i amorfa deslligada de les cabòries i preocupacions de les persones del carrer. Entenem que la Geografia ha de proporcionar la informació indispensable per tal de proporcionar formació per ultrapassar la mera emissió d'opinions esporàdiques i aïllades i per tal de desenvolupar un pensament crític que es converteix en l'eix conductor de la nostra tasca no sols en aquesta assignatura. **La concreció d'aquesta línia general ens correspondrà amb la particular visió i tarannà de cada professor en respecte estricte de la seua llibertat de càtedra.**

En la mateixa línia, entenem la Geografia com una forma de conèixer que implica l'estudi d'alguns dels problemes fonamentals del món actual. Donat que aquesta formació crítica és impossible sense un mínim d'informació reglada, entenem que, igualment, cal proporcionar a l'alumnat tot un seguit d'informació que a ell mateix, sense ajuda rectora li costaria molt d'aconseguir. És per la qual cosa que no oblidem tampoc els treballs de localització i situació geogràfica, elementals però necessaris per tal d'ajudar a la comprensió de l'espai antròpic; aquesta concreció es treballa principalment en els quatre primers temes de Geografia Física

Així, la finalitat última de les dues estratègies de treball consisteix en aconseguir una visió raonada i raonable dels principals problemes ecogeogràfics que preocupen al home d'avui (entés el concepte d'home de manera genèrica) i a la societat actual. Malgrat que farem després una seqüenciació més detallada, apuntarem ara que el nostre objectiu és aconseguir tractar entre **un i dos** o temes de cada unitat didàctica per mes

(segons les possibilitats i ritme de treball dels diferents grups), estant la selecció en funció de l'objectiu general esmentat, ben entès que aquesta és una selecció de **mínims** que pot variar en funció de les possibilitats reals derivades del temps disponibles i de les capacitats i interessos de l'alumnat.

Finalment, no volem oblidar la ressenya del treball procedimental necessari per tal de potenciar les habilitats i destreses per **aprendre a aprendre, per a resoldre problemes, d'expressió escrita i d'organització de la informació**, tan imprescindible en aquest nivell per afrontar amb èxit les PAU.

2. OBJECTIUS GENERALS I ESPECÍFICS. Desglossament.

OBJECTIUS GLOBALS

Ens cal ressenyar, en primer lloc, que la següent enumeració d'objectius ha de tenir una consideració bàsicament orientativa. Per intentar superar aquesta primera aproximació, caldrà, al llarg del curs, intentar anar diversificant i concretant aquesta proposta inicial, tant en la relació d'objectius plantejats com en el grau d'aprofundiment i d'assoliment que es concreten en un futur.

De la mateixa manera, resulta indispensable afirmar que no entenem la formulació d'objectius com un procés bàsic de selecció de continguts conceptuals, per més que aquests també estiguen presents, sinó com una indicació de quins elements fonamentals han d'ésser treballats a les classes. Els objectius conceptuals—informatius es deriven de la selecció temàtica efectuada i no rebran aquí major consideració.

El mateix problema suposa la selecció d'objectius relacionats amb els valors. No es farà aquí tampoc una selecció temàtica en aquest sentit si bé cal emfasitzar que tots aquells relacionats amb la **formació en valors democràtics**, de **respecte a les altres opcions**, de **lluita contra l'androcentrisme** en particular i **l'etnocentrisme** en general i **d'objectivació** (una opció que no implica necessàriament la neutralitat però sí la imparcialitat) dels problemes són desitjables i seran particularment tinguts en compte pel professor.

Per tal d'encetar el treball es proposen, sense prioritització ni jerarquització, els següents:

◆ Coneixement i utilització d'un **vocabulari geogràfic específic** i adient:

Reconèixer i utilitzar escaientment conceptes específic de la Geografia tal i com ara : climograma, convecció, paral·lel i altres.

Potenciar el coneixement i utilització d'un vocabulari general suficient per a la correcta comprensió dels textos geogràfics.

Caldrà programar i, òbviament, reservar espais horaris de les classes de Geografia per tal de treballar aquestes dues finalitats, per la qual cosa també caldrà reservar exercicis específics per a les diferents proves contemplades en l'avaluació de l'assignatura.

◆ Aconseguir un **domini** suficient dels **continguts** específicament **geogràfics**.

Aquest continguts s'hauran d'entendre tant des del punt de vista **conceptual** com des del **procedimental**, sense oblidar el coneixement dels fets, esdeveniments, processos i tècniques específiques que el Seminari considere indispensables.

El punt anterior farà molt recomanable que tots aquests continguts es contemplen, **sistemàticament**, en les diferents proves que proposades per a les diverses avaluacions.

◆ Amb la mateixa intensitat que en el punt anterior, caldrà considerar la necessitat del treball **procedimental sistemàtic**, tal i com s'ha proposat en l'apartat anterior.

S'entendrà com a treball en procediments geogràfics no sols el domini de les diverses **tècniques** necessàries per al treball del geògraf —construcció i interpretació de gràfiques, estadístiques, piràmide, anàlisis documentals i altres— sinó també l'entrenament i la pràctica continuada en les **habilitats cognitives superiors**. És per això que caldrà entrenar a l'alumnat en el treball lògic, en el raonament i en els processos de síntesi i reconstrucció del coneixement geogràfic.

També pot resultar indispensable la presentació a l'alumnat de **taxonomies de treball procedimental**, perquè permetrien la conducció i l'esglaonament del treball procedimental.

◆ Saber **globalitzar** i **referenciar** adientment:

És aquest un objectiu directament relacionat amb els anterior perquè per tal d'aconseguir-lo, l'alumnat hauria de dominar no sols el pensament formal sinó que també li serien imprescindibles determinats coneixements històrics bàsics per a la contextualització. Per la qual cosa, caldria entendre aquest objectiu com un **referent final de curs**.

◆ **Assolir una explicació geogràfica multicausal.**

Per tal de concretar aquest gran objectiu caldria relacionar-lo amb el coneixement pluricausal i esglaonar-lo en funció dels graus de complexitat (o **nivells de raonament**) que l'alumnat pugui assolir a l'hora d'interpretar un fet o un procés. Caldria establir **nivells** clars d'interpretació com els que es proposen a continuació:

- Coneix el fet referencial** i l'insereix en el context correctament.
- Dóna una interpretació **monocausal**.
- Aconsegueix una interpretació correcta amb la interacció de **múltiples causes** i factors.

- Coneix **diverses causes del procés** i, a més, és capaç d'entendre les **contradiccions** i els factors enfrontats d'aquestes.

Altres.

◆ Potenciar bàsicament, en aquest esglau final de l'educació secundària, el treball **individual, l'esforç i la lluita per la superació i l'excel·lència.**

Per tal d'aconseguir aquest objectiu caldria proposar a l'alumnat treballs periòdics a desenvolupar fóra del recinte de l'aula (sempre que siga possible) i també plantejar treballs a l'aula i proves que calga afrontar individualment. Els treballs periòdics de documents i les possible ampliacions abans esmentades podrien ser algunes de les eines fonamentals per assolir aquest objectiu.

Per la mateixa raó caldrà primar el treball autònom de l'alumnat en utilitzar i proposar tasques i eines de l'estil de les que es comentaven immediatament abans.

◆ Potenciar el sentit **crític** de l'alumnat.

OBJECTIUS ESPECÍFICS I DESENVOLUPAMENT DE CAPACITATS.

Finalment, el desenvolupament d'aquesta matèria contribuirà a que l'alumnat pugua adquirir les següents capacitats:

1. Comprendre i valorar la importància del sentiment i del comportament territorial de l'ésser humà, en particular relació amb el territori que conforma l'estat espanyol, configurat al llarg d'un procés històric i que es concreta en uns límits o fronteres que defineixen estratègies i interessos dels diferents grups socials.
2. Comprendre i explicar en les seues coordenades temporals i espacials els distints projectes socials, que donen lloc a diferents processos d'ordenació territorial, tot distingint les actuacions de l'Administració Pública de les estratègies i interessos privats.
3. Explicar la desigual distribució geogràfica de la població espanyola i europea, en les seues diferents categories, comprenent la seua dinàmica, estructura i projecció futura.
4. Analitzar la utilització dels recursos pels grups i individus que habiten els diferents medis amb dinàmiques ecogeogràfiques distintes, abraçant fenòmens específics com l'aïllament, l'aridesa, la continentalitat.
5. Utilitzar els procediments específics del coneixement geogràfic per explicar una situació territorial, partint de les percepcions espontànies que es contrasten amb els arguments científics per elaborar noves hipòtesis, verificables a través de les dades.
6. Comprendre la inestabilitat dels medis ecogeogràfics d'Espanya i d'Europa i els greus problemes derivats d'actuacions incorrectes: contaminació, degradació urbana i ambiental, desforestació, desertització.
7. Caracteritzar els trets geogràfics bàsics dels països de la U.E. i comprendre les conseqüències espacials que deriven de la integració d'Espanya en ella, desenvolupant, a la vegada, sentiments de pertinença a àmbits espacials supranacionals amb una actitud solidària i participativa.

8. Identificar i conceptualitzar els diferents elements que configuren una explicació geogràfica: dinàmica atmosfèrica, explotació dels recursos naturals, processos d'urbanització, envelliment de la població, etc. Ens caldrà per això utilitzar un procediment adequat.

Per tal de defugir de les generalitzacions excessives que es dilueixen fàcilment en el no res, caldrà entendre aquest objectiu com una referència **directa** a les classes de Geografia i al coneixement del mètode específic de treball del geògraf, doncs aquest, sense més afegitons, és capaç de potenciar l'esmentat sentit crític. De fet, la potencialitat principal de les classes de Geografia pot raure en aquest coneixement concret.

1. **COMPETÈNCIES BÀSIQUES.**

COMPETÈNCIES BÀSIQUES GLOBALES

D'acord amb els acords de Claustre i CO.CO.PE, malgrat tenir en compte les vuit competències bàsiques recollides en el DOC, rebran una atenció especials les següents.

A. **COMPETÈNCIA BÀSICA LECTOESCRIPTORA.**

Amb la finalitat de millorar la comprensió lectora i l'expressió escrita, PROPOSEM

- 1. Ser capaços de sintetitzar i redactar diferents tipus de text correctament. Aquest objectiu, donada la seua gran importància procedimental, és compartit amb tota la resta de cursos de l'etapa i, si apurem, amb tota l'ESO.**
- 2. Per tal d'assolir aquest objectiu competencial, molt important seria: el seguiment convenient del treball de classe, doncs aquest treball és una part molt important dels materials curricular i un dels instruments més adients per expressar els seus guanys educatius de l'alumnat.**

3. Mitjançant el treball amb textos, i dins de la potenciació de la competència en comprensió lectora, CALDRIA: identificar i analitzar les interrelacions que es produeixen entre els fets polítics, econòmics i culturals i el paper que les persones tenim, assumint que l'explicació geogràfica és una conjunció d'elements estructurals i antròpics.

COMPETÈNCIES MATEMÀTIQUES

En aquest apartat, caldrà potenciar el tractament específic de procediments estadístiques, com ara: tractament de taules, gràfiques de barres o circulars, càlculs de taxes (natalitat, mortalitat, fecunditat) i altres aplicacions de les estadístiques com ara conversions de mesures per al càlcul de les distàncies i altres procediments de treball.

Caldrà que aquest treball reba una especial atenció en Geografia aplicats sobretot a la resolució de problemes entesos des de la concepció del mètode de treball ecogeogràfic.

De tota manera, aquest apartat rep una concreció més detallada, a més de la introducció de l'apartat anterior) en l'epígraf final d'aquest esborrany.

COMPETÈNCIES ANGLÉS

Es potenciarà el coneixement vehicular de l'anglès en tres apartats específics:

- a) **Navegació per Internet i consulta de documents adients en llenguatge original** (la majoria de les webs es troben en anglès, però es poden consultar també sense problemes tot seguint el traductor automàtic de Google que conserva el text original.
- b) **Visualització de pel·lícules adients en llenguatge original** (subtitulades al castellà o a l'anglès),
- c) **Lectura complementària de documents o llibres, reduïts en complexitat i vocabulari**, segons els temes que es tracten. Es pot accedir a un ample catàleg de llibres 'free edition' en qualsevol pàgina especialitzada d'Internet o en Amazon. Existeix igualment un ample catàleg de pàgines web amb documents en anglès... no cal explicitar-lo.

COMPETÈNCIES TIC

L'objectiu bàsic serà la substitució del suport en paper i la disminució de l'anomenada '*brecha digital*' existent entre els '*Digital born*' (l'alumnat) i el professorat.

Per tal d'aconseguir-lo, s'utilitzaran presentacions en Power Point pròpies o alienes (recomanable la visita a *Slade Share*), el recurs a la presentació dels treballs per correu electrònic, la possible descàrrega d'apunts o de suports a l'aprenentatge des de les pàgines web del professorat o des del seus *sites* i altres elements funcionals en la mesura de les nostres disponibilitats (del Seminari de l'Institut). Menció especial mereix la pàgina Web de l'editorial (<http://www.santillana.es/contigo.htm>) que proporciona des de recursos didàctics en xarxa fins a un fòrum de discussió o projectes per canviar la pràctica docent.

S'acompanyen algunes adreces d'interés:

<http://www.profesorfrancisco.es/2009/11/geografia-de-espana.html>

http://contenidos.educarex.es/sama/2010/csociales_geografia_historia/geografia.html

<https://sites.google.com/site/roberteconomiabat/>

http://www.hisgeoart.uji.es/Selectividad/inicio_selectividad.htm

(COMPETÈNCIES INTEGRADES)

PROCEDIMENTS ESPECÍFICS DE TREBALL PER TAL DE POTENCIAR L'APRENENTATGE COMPETENCIAL (APLICABLES A TOTES LES COMPETÈNCIES BÀSIQUES: TIC, LINGÜÍSTIQUES I MATEMÀTIQUES)

Per tal de garantir un treball procedimental ajustat al temps real disponible, els professors treballaran conjuntament documents, amb un treball més actiu de l'alumnat que incloga explicacions exploratòries, de transmissió de continguts i aclaridores. L'objectiu d'aquest treball procedimental serà intentar conjugar l'aprenentatge per recepció amb el més costós aprenentatge per descobriment. L'accepció de document s'entendrà en el seu sentit més ampli, en considerar com a tal tant els documents textuais com les imatges, els mapes i les estadístiques, **tot unificant així el tractament de les competències bàsiques.**

◆ Per tal de dur endavant el **treball competencial bàsic integrat** caldrà desenvolupar exercicis concrets de **situació en el mapa, reconeixement i localització d'estructures i accidents geogràfics**, entés aquest treball procedimental primari en la seua accepció més ampla.

- ◆ Caldrà presentar diverses maneres de presentació i lectura d'accidents geogràfics a l'alumnat per tal d'aconseguir un treball sistemàtic d'aquest sobre les mateixes.
- ◆ Caldrà saber distingir diferents projeccions planimètriques i la raó de les seues diferències (**incloent-hi competències matemàtiques o estadístiques bàsiques**)
- ◆ Caldrà saber analitzar el perquè del canvi de claus de lectura ecogeogràfiques en el temps.
- ◆ Altres...

Com a conseqüència lògica de la necessitat de tenir en compte el treball procedimental, caldrà reservar espais horaris de les classes de Geografia o d'Història per a:

—Fer comentaris textuais des de (en la mesura del possible) diverses perspectives: filosòfiques, literàries, històriques i altres (**competències lingüístiques**)

—Fer comentaris geogràfics també sobre documents amb altres suports que el paper: plànols, mapes i imatges en general (**competències integrades**).

—Treballar, per als temes dels problemes ecogeogràfics i mediambientals del món actual, la premsa escrita al voltant dels temes d'actualitat o d'altres referents que puguin ésser útils per als objectius generals de l'assignatura (**competències integrades**)

—Altres...

De tota manera, serà sempre indispensable entendre el treball geogràfic com una tasca **d'interpretació**, per la qual cosa el coneixement geogràfic, a l'igual que passa amb la resta del coneixement científic, mai està completament fixat. És variable i sotmés a rectificacions... **d'aquí la necessitat del treball competencial integrat (lingüístic, matemàtic i de les TIC)**

◆ Amb la mateixa intensitat que en el punt anterior, caldrà considerar la necessitat del treball **procedimental sistemàtic**.

S'entendrà com a treball en procediments geogràfics no sols el domini de les diverses **tècniques** necessàries per al treball del geògraf —construcció i interpretació de gràfiques, mapes, estadístiques, pràctiques de resum i altres— sinó també l'entrenament i la pràctica continuada en **les habilitats competencials superiors**. És per això que caldrà entrenar a l'alumnat en el treball lògic, en el raonament i en els processos de síntesi i reconstrucció del coneixement geogràfic i històric.

Aquesta premissa caldria que ferà indispensable que **els continguts procedimentals sobre competències bàsiques es contemplin, sistemàticament**, en les diferents proves que proposades per a les diverses avaluacions. També pot resultar indispensable la presentació a l'alumnat de **taxonomies de treball procedimental sobre competències bàsiques** (semblants a les que s'esmenten en els punts següents), perquè permetrien la conducció i l'esglaonament del treball procedimental competencial.

◆ Saber **globalitzar i referenciar** adientment:

És aquest un objectiu directament relacionat amb els anterior perquè per tal d'aconseguir-lo, l'alumnat hauria de dominar no sols el pensament formal sinó que també li serien imprescindibles determinats coneixements geogràfics bàsics per a la contextualització. Per la qual cosa, caldria entendre aquest objectiu com un **referent final de curs**.

- ◆ Aconseguir una lectura comprensiva dels textos i documents
- ◆ Ser capaç d'integrar informació en diferent suport
- ◆ Interpretar documents en diferents formats.

- ◆ Altres

Totes aquestes competències s'inseriran en el currículum ordinari tot respectant, igualment, la divisió tradicional, que s'explicita a continuació, en objectius general, criteris d'avaluació i de qualificació, etcètera. Així doncs, les competències bàsiques s'entendran com a continguts transversals a desenvolupar per cada professor en el marc de cada grup-classe en funció de les possibilitats d'aquest i de la dinàmica de treball adient.

1. **CONTINGUTS: ESTRUCTURA Y CLASSIFICACIÓ.**

◆ **Criteris de selecció curricular.**

Donada la gran extensió del manual i la multiplicitat de temes tractats, la selecció curricular s'adequarà d'acord amb la següent tria i temporalització:

◆ **SELECCIÓ CURRICULAR I SEQÜENCIACIÓ PREVISTA.**

Donada la gran extensió i complexitat temàtica i en ajustar-se al nou disseny curricular LOCE adaptat per la Comunitat Valenciana i als continguts en ell enunciat, la tria temàtica s'ajustarà a **5** grans nuclis vertebradors:

◆ **INTRODUCCIÓ: La Geografia i els procediments geogràfics.**

◆ **EL MEDI FÍSIC ESPANYOL.**

En aquest apartat es treballaran:

- El relleu.
- Els contrastos climàtics.
- L'aigua, la vegetació i els sòls.
- Els paisatges naturals i l'acció entròpica sobre el medi.

◆ **L'OCUPACIÓ I EL POBLAMENT.**

Tindran tractament aquí els estudis sobre:

- La població espanyola.
- El poblament rural i urbà.

◆ LES ACTIVITATS ECONÒMIQUES.

Rebran especial referència aquells aspectes relacionats amb:

- L'activitat del sector primari.
- L'activitat industrial.
- Les activitats terciàries.

◆ L'ORGANITZACIÓ TERRITORIAL I LA PROJECCIÓ INTERNACIONAL D'ESPANYA.

Aquest darrer bloc, finalment, analitzarà els aspectes relacionats amb:

- L'organització del territori i els desequilibris regionals.
- La projecció internacional d'Espanya.

1. UNITATS DIDÀCTIQUES, ORGANITZACIÓ I DISTRIBUCIÓ TEMPORAL

◆ SELECCIÓ CURRICULAR I SEQÜENCIACIÓ ORIENTATIVA PREVISTA.

MATERIALS A TREBALLAR: **GEOGRAFIA**, llibre de text de l'editorial ANAYA, edició especial per a la Comunitat Valenciana.

Caldrà seqüenciar el conjunt d'aquests grans blocs vertebradors de manera que pugua permetre un treball racional i equilibrat, tant en relació amb la durada dels temes previstos com al voltant de la seua necessària i harmònica interrelació. La plasmació teòrica es conté en la següent seqüenciació temporalitzada.

1a. AVALUACIÓ:

Es treballaran en ella la **Introducció** general i els temes 1 al 4, abans esmentats en el bloc 1r. (**El relleu, Els contrastos climàtics, L'aigua, la vegetació i els sòls i Els paisatges naturals i l'acció antròpica sobre el medi**)

2a. AVALUACIÓ:

Es treballaran en ella els continguts corresponents al bloc 2n. i, parcialment, al bloc 3r, concretament els temes 5 al 8, abans esmentats en els blocs al·ludits. (**La població espanyola, El poblament rural i urbà, Les activitats del sector primari i L'activitat industrial**)

3a. AVALUACIÓ:

Es treballaran en ella la resta de continguts abans esmentats en la selecció curricular prèvia, és a dir, el darrer tema de continguts descrit en el bloc 3r (**Les activitats terciàries**) i tot el bloc 4t. sencer (**L'organització del territori i els desequilibris regionals i La projecció internacional d'Espanya**), corresponents als temes 9, 10 i 11 i 12..

◆ Aclariment finals sobre els continguts seqüenciats.

Cal també especificar que aquesta és una programació que s'entén com un projecte de treball, modificable en funció de les possibilitats que proporcionen, respectivament, la classe i els materials de suport que pugui introduir el professorat. Per a totes aquelles persones que, per diferents motius, volgueren ampliar el treball, el professor podrà intentar habilitar hores i espais per tal de poder-ho fer en aquells espais horaris on fóra possible. Aquesta ampliació s'adreçarà, preferentment, cap a la inserció dels problemes geogràfics en la vida social actual. Aquesta possible ampliació, podrà tenir la forma de petits treballs i reflexions a desenrotllar durant el curs.

1. METODOLOGIA GENERAL.PROCEDIMENTS DE TREBALL, ACTIVITATS I ESTRATÈGIES.

Per tal de garantir un treball procedimental ajustat al temps real disponible, els professors treballaran conjuntament documents, amb un treball més actiu de l'alumnat que incloga explicacions exploratòries, de transmissió de continguts i aclaridores. L'objectiu d'aquest treball procedimental serà intentar conjugar l'aprenentatge per recepció amb el més costós aprenentatge per descobriment. L'accepció de document s'entendrà en el seu sentit més ampli, en considerar com a tal tant els documents textuais com les imatges, els mapes i les estadístiques.

Com a metodologia de treball per tal d'apropar-se als documents es farà servir, bàsicament, els exercicis que la mateixa editorial presenta en el llibre de text abans esmentat, amb la única precisió d'intentar combinar (en la mesura del possible) texts

contraposats, en cada cas en el que es treballen documents, per tal de potenciar la crítica de fonts i el pensament divergent entre l'alumnat.

◆ PROCEDIMENTS DE TREBALL:

El professorat del Departament ha decidit treballar el llibre de text de l'editorial Anaya i també els annexos procedimentals que es puguen aportar en forma de fotocòpies i material auxiliar, de vegades sota la forma de dossiers i documents intercalats. Sempre que siga possible, s'utilitzaran conjuntament amb altres possibles documents i materials auxiliars de treball no textuals. Per tal de garantir un treball procedimental ajustat al temps real disponible, s'intentarà treballar realitzar, al menys, un anàlisi de 5 **document trimestrals** dels temes presents en cada avaluació. L'accepció de document s'entendrà en el seu sentit més ampli, en considerar com a tal tant els documents textuals com les imatges, els mapes i les estadístiques, els comentaris o reflexions textuals, adreces d'Internet etcètera.

Com a mètode de treball per tal d'apropar-se als documents es faran servir, bàsicament, el que la mateixa editorial presenta en el llibre abans esmentat (i en el CD de suport), amb la única precisió d'intentar combinar texts contraposats, en cada cas en el que es treballen documents, per tal de potenciar la crítica de fonts i el pensament divergent entre l'alumnat.

Per tal de dur endavant els objectius caldrà treballar exercicis concrets de **crítica de fonts**, enteses aquestes en la seua accepció més ampla:

- ◆ Caldrà presentar diverses fonts contraposades a l'alumnat per tal d'aconseguir un treball sistemàtic d'aquest sobre les mateixes.
- ◆ Caldrà saber distingir entre **opinió, dades, informació de fons i interpretació.**
- ◆ Caldrà, preferentment, saber diferenciar entre fet i interpretació del mateix.
- ◆ Altres...

Com a conseqüència lògica de la necessitat de tenir en compte el treball procedimental, caldrà reservar algun espai horaris de les classes de Geografia per tal de desenvolupar els procediments més utilitzats com:

- Llegida, extracció d'informació, interpretació i anàlisi de mapes.
- L'ús de les coordenades geogràfiques.
- Identificació d'elements geogràfics i la seua relació, a través de la interpretació, amb diapositives i altres eines de treball.
- Ús de fonts estadístiques, incloent-hi el tractament estadístic i l'elaboració de gràfics.
- Elaboració de mapes temàtics de suport a la conceptualització.
- Interpretació i anàlisi de quadres, taules, etcètera.

- Anàlisi, interpretació i tractament d'imatges.
- Fer comentaris textuais des de diverses perspectives.
- Fer comentaris i interpretacions geogràfics també sobre la variada tipologia de documents (estadístiques, climogrames, gràfiques, taules i altres) que sovint acompanyen la informació en continguts i els conceptes geogràfics.
- Treballar, a la mesura del que siga possible, la premsa escrita al voltant dels temes d'actualitat (desigualtats econòmiques, problemes derivats del neoliberalisme i/o la globalització) o d'altres referents que puguen ésser útils per als objectius generals de l'assignatura de Geografia.
- Altres...

De tota manera, serà sempre indispensable entendre el treball geogràfic des d'un referent global i ecosistèmic concebut com una tasca **d'interpretació**, per la qual cosa el coneixement geogràfic, a l'igual que passa amb la resta del coneixement científic, mai està completament fixat. És variable i sotmés a rectificacions.

El professor dividirà aquest treball procedimental entre els apartats que es desenvoluparan a la mateixa classe i aquelles altres tasques a desenrotllar a casa per l'alumne. Donat el temps real disponible per l'assignatura, el professor potser no puga 'encarregar' tots els dies alguna petita tasca casolana, però intentarà fer-lo amb una freqüència **setmanal**. S'intentarà que aquest treball es puga tornar corregit individualment en la primera classe disponible de la setmana següent.

Igualment, s'utilitzaran transparències, esquemes, materials audiovisuals o informàtics de suport sempre que siga possible, amb la única condició d'encarregar igualment treballs de resum i síntesi sobre els esmentats materials.

1. **DE L'AVALUACIÓ.** Criteris, instruments, tipus, qualificacions i avaluació del procés.

CRITERIS D'AVALUACIÓ.

Tindran una menció específica, tant en la nota de qualificació de l'assignatura com en el plantejament de les classes quotidianes els següents apartats:

◆ **l'observació dels hàbits de treball** entre l'alumnat, inclòs aquí l'apartat al voltant del lliurament i correcció dels possibles treballs.

◆ **Proves escrites.** Aquestes proves s'entendran bàsicament com exàmens, amb les particularitats ja esmentades. Es realitzaran **un o dos exàmens per cada avaluació**. Aquests exàmens rebran els percentatges de qualificació que es detallen en l'apartat corresponent.

◆ **Sobre la gradació en el nivells de raonament**, ens remetem als apartats ja concretats més amunt en aquesta programació.

Per tal de plasmar pràcticament aquestes pautes, s'habilitaran eines i instruments específics que ho contemplen en la nota de l'assignatura. Un element complementari en la nota final, a concretar en els criteris de qualificació, pot vindre donada per la mesura dels **progressos** de l'alumnat; així la qualificació no vindria sols donada per l'estat final d'arribada de l'alumnat sinó per la **diferència** entre l'estat inicial i el final, amb especial menció a l'esforç mesurable de l'alumnat. Igualment es tindrà en compte la seua participació en les activitats complementàries o d'ampliació.

Les proves escrites intentaran mantenir sempre una tipologia semblant i propera a la que s'utilitza en les proves de Selectivitat i que ve descrita en el CD (ja esmentat) de l'editorial Anaya. Malgrat aquesta apreciació base, el professor decidirà en funció del grup i de les circumstàncies mantenir o variar aquesta tipologia d'examen.

S'intentarà destinar la classe següent a cada exercici o prova d'avaluació per tal d'atendre les reclamacions i discutir col·lectivament les notes aplicades, però no s'acceptarà cap reclamació de nota després de la sessió de treball esmentada.

No hi haurà cap prova inicial, tant per ser ja coneguda la quasi totalitat de l'alumnat com per la poca efectivitat que aquest tipus de prova (no participació de l'alumnat, poca implicació, dificultat de correcció, etcètera) ha mostrat en altres moments. Es podria estudiar la implementació d'un registre acumulatiu d'alumnes (una història acadèmica arrossegada a tot el llarg de l'estada de l'alumne a l'Institut) com alternativa. Aquesta possibilitat hauria de concretar-se i elaborar-se, potencialment, en el si del Projecte Curricular del Departament.

◆ CRITERIS DE QUALIFICACIÓ.

Un examen o dos (algú podria ser un treball) per cada un o dos temes. Mínim d'un comentari de text quinzenal o mensual. Composició dels exàmens semblants a les PAU.

Es podrà valorar, a lliure disposició del professor, amb un 1 punt sobre 10 l'actitud i el treball (sempre per a sumar, mai per a restar)

COMPOSICIÓ POSSIBLE DE LA NOTA FINAL.

80-90% exàmens.

10-20% comentaris de text o notes d'aula

Caldrà obtenir un mínim de 2, en cada examen, per fer mitjana d'avaluació i aprovar. En cas contrari, restarà a la voluntat de cada professor la possibilitat de fer o no aquesta mitjana. És a dir, un 2 en qualsevol examen suspèn l'avaluació llevat de mesura de gràcia del professor. Es podran fer proves de recuperació al final de cada avaluació o a final de curs a criteri de cada professor.

La recuperació, si es produeix, obtindrà una qualificació màxima de 5 o, en casos excepcionals 6.

La recuperació per cada avaluació sols es farà si s'obté un mínim de 2 en la nota d'avaluació. (excepció feta d'una mesura 'de gràcia', o decisió explícita d'algun professor)

LA NOTA FINAL SERÀ LA MITJANA DE LES NOTES DE CADA AVALUACIÓ, COMBINADA SI EL PROFESSOR HO DECIDEIX AIXÍ, AMB UN EXAMEN FINAL DUAL, QUE CONTINDRÀ TOTS ELS CONTINGUTS DE L'ASSIGNATURA, SEMBLANT A LES PAU.

S'APROVA AMB UN 5.

S'aplicaran els elements numèrics usuals en la qualificació dels exàmens i dels treballs, però tot tenint en compte la valoració dels nivells cognitius de l'alumnat i del seu progrés. La nota mitjana d'avaluació serà la **mitjana** compensada dels **exàmens practicats** unida a les **correccions emanades dels treballs pràctics (90%)**, amb un percentatge del **10% addicional** de la nota final de cada avaluació per a treballs, notes d'aula o comentaris de text. Malgrat aquesta distribució bàsica de notes, es demanarà obtenir, almenys, un **2** (sobre 10) en la nota de cada examen per tal de poder aprovar l'avaluació corresponent.

Un resum indicatiu seria el següent:

COMPOSICIÓ DE LA NOTA DE CADA AVALUACIÓ.

Mitjana dels exàmens efectuats en cada avaluació: **80-90%** (mínim 3 exàmens)
Mitjana de les treballs pràctics i altres petites proves: **10-20 %**

La nota sobre la qual es farà la mitjana per tal de dictaminar la nota de recuperació es calcularà en tenir en compte la mitjana entre la nota d'avaluació i la corresponent a la recuperació, si bé, per tal d'afavorir l'alumnat, **és podrà superar l'avaluació amb un 4,9 de mitjana entre la nota d'avaluació i la de recuperació.** És a dir, si l'alumne obté un **4** en la nota d'avaluació, aprovaria amb un **5,8** en la recuperació, però si obté només un **3** en l'avaluació (nota mínima per tal de poder fer la recuperació) necessitaria un **6,4** en l'examen de recuperació per tal de poder superar l'assignatura en aqueixa avaluació.

Composició de la nota final.

La **tendència** del Departament (**sotmesa a la lliure decisió —llibertat de càtedra— de cada professor particular**) serà calcular la nota final tot tenint en compte la **mitjana** de la qualificació de les diferents avaluacions, si bé **amb dues avaluacions suspeses, l'assignatura s'entendrà com a suspesa**, entenent-se com a nota indicativa de suspens quan la qualificació final d'avaluació no arriba a cinc. **Hi hauran dos exàmens finals** de l'assignatura, on es valorarà el progrés de tot el curs.

Es podrà valorar l'actitud amb un punt sobre deu a l'hora de computar la nota final. Aquesta qualificació serà de lliure disposició per al professor i **tindrà**

especialment en compte la participació de l'alumne en les activitats complementàries o d'ampliació.

En qualsevol cas, com a nota final suficient per tal de superar l'assignatura s'entendrà la qualificació de **cinc**. Es procedirà d'igual manera per a l'examen final de juliol.

COMPOSICIÓ DE LA NOTA FINAL D'ASSIGNATURA.

Mitjana de les notes de cada avaluació: 80% o 100% a criteri del professor

Mitjana dels dos exàmens finals del professor 20% o 0% a criteri

Amb dues avaluacions suspeses s'entén que l'assignatura està suspesa.

Hi ha un quadre resum que abraça tots els nivells i grups impartits pel Departament amb una concreció més precisa. En cas de possible discrepància entre els criteris aquí establerts i el quadre resum, prevaldran els del quadre resum.

◆ CRITERIS DE RECUPERACIÓ.

El professor podrà habilitar proves específiques de recuperació en finalitzar cada avaluació, però aquesta recuperació sols s'efectuarà quan la mitjana de l'avaluació haja estat **superior a 2**. En cas contrari, no hi haurà recuperació en aqueixa avaluació. Malgrat açò serà potestat de cada professor la possibilitat d'esmenar aquesta nota mínima (a l'alça o a la baixa) podent fins i tot practicar exàmens de recuperació a alumnes que, sense haver obtingut la nota necessària per tenir dret a la recuperació, puguen merèixer un tractament especial a judici del professor. Cal recordar, si hi hagués recuperació, que la nota de superació, **si es produeix, obtindrà una qualificació màxima de 5 o, en casos excepcionals 6.**

La recuperació per cada avaluació sols es farà si s'obté un mínim de 2 en la nota d'avaluació. (excepció feta d'una mesura 'de gràcia', o decisió explícita d'algun professor)

No hi haurà possibilitat de recuperació, ni parcial d'avaluació ni final de juliol, quan s'haja produït un abandonament manifest de l'assignatura per part de l'alumne, entenent-se per tal no sols la no assistència reiterada a les classes, sinó també la manca reiterada d'actitud i disposició de treball.

La **tendència** del Departament serà la de no practicar cap recuperació final en el mes de juny (prova de 'suficiència'), per la qual cosa el segon examen extraordinari inclourà tots els continguts programats per al curs en aquesta assignatura que **s'han treballat efectivament a la classe**. Tal i com resulta lògic, si malgrat que la programació inclou el desenvolupament de 15 temes només s'hagueren pogut desenrotllar 12 fins maig, serien aquests 12 temes l'objecte de treball de l'avaluació de juliol, no podent el professor preguntar cap tema diferent a aquests.

Aquest segon examen extraordinari sols podrà ser realitzat per l'alumnat que no haja abandonat efectivament les classes. Per aquests alumnat, d'acord amb els paràgrafs anteriors no hi haurà recuperació ni en juny ni en juliol.

1. MESURES D'ATENCIÓ A LA DIVERSITAT INDIVIDUAL (incloses les mesures sobre activitats de reforçament i ampliació)

Incorporen, com a exemple, alguns exercicis de possibles activitats de reforçament i d'ampliació.

Activitats de reforçament

- Caldrà que l'alumnat contraste les característiques físiques, polítiques, socials i econòmiques de les diferents CC.AA. espanyoles. Es proposa, d'una banda, la interrelació entre les diferents activitats econòmiques i el medi físic; i, d'una altra banda, la descripció (primer en el temps en l'ordre metodològic perquè resulta més fàcil d'implementar) d'aquestes característiques físiques i dels poblaments més importants... sempre des del punt de vista comparatiu.
- L'alumnat podria confeccionar plànols de la localitat, de manera semblant al que es fa en l'assignatura del Taller del Geògraf i de l'historiador.
- Altra activitat de reforçament podria ser l'elaboració d'un quadre—resum de les característiques fonamental de la climatologia espanyola..
- Cercar exemples concrets de les principals activitats econòmiques que es donen en les diferents CC.A.A. i contrastar-les.
- Dibuixar un mapa amb la divisió del món entre el Nord i el Sud i intentar donar compte de les desigualtats existents.
- Descriure les característiques físiques dels principals ecosistemes mundials i comparar-los amb els espanyols.
- Fer el mateix que en el punt anterior en relació a la distribució de la població mundial i espanyola.
- Cridar l'atenció sobre els contrastos i desigualtats socials a nivell mundial i espanyol.

Activitats d'ampliació

- Aprofundir en l'estudi integral d'una o varies CC.AA. tot interrelacionant els diversos aspectes (polítics, culturals, socials, etcètera de les mateixes)
- Comparar diversos paisatges i medis geogràfics espanyols.
- Analitzar i comparar les raons del diferent grau de desenvolupament de les diverses regions mundials, del Nord i del Sud, dels estats desenvolupats i subdesenvolupats.
- Analitzar i aprofundir en la diversitat de causes i motius que ocasionen els actuals fluxos migratoris.

1. **CONTINGUTS TRANSVERSALS i foment de la lectura.**

◆ **TRANSVERSALITAT.**

Serà aquest un eix de coneixement que es treballarà en tots i cadascú dels temes que conformen la programació. El treball actitudinal concret es farà, bàsicament, a través dels continguts, tasques i exercicis a desenvolupar en els abundants documents que proporciona el llibre de text. Igualment, caldria afegir que l'assignatura, en el seu conjunt, es presta al tractament en profunditat dels conceptes i valors relacionats amb **l'educació per a la pau** (la qual cosa no equival a un pacifisme sense condicions), **l'educació per a la igualtat, l'educació cívica i moral i la lluita sempiterna per la democràcia i el respecte als drets humans.**

A l'igual que en l'apartat anterior, s'esmenten alguns exemples de possibles eixos de treball.

Educació per a la convivència i la pau

Cal lluitar per aconseguir presentar les desigualtats regionals i socials existents i potenciar la seua resolució progressiva des del punt de vista de la solidaritat.

Educació multicultural

Cal reconèixer i valorar no sols el tòpic de "l'enorme diversitat regional del nostre país" sinó també les possibilitat d'integració de la població immigrant i el respecte a les costums i cultures, per més que no totes elles tinguen el mateix valor. No representa aquest una visió de potenciació 'absoluta' pròpia del relativisme cultural. Existeixen cultures i costums negatives i atemptatòries contra els drets humans que no poden rebre el suport o l'acceptació del professorat, tant a nivell espanyol com des del punt de vista d'altres cultures i tradicions. No val tot.

Finalment, caldrà potenciar la lectura en la línia que es comenta en l'apartat de competències bàsiques, tot seguint el Pla Lector del Centre.

1. **TIC.**

El tractament de les TIC s'incorpora de manera transversal en els diferents apartats, de manera molt especial en el 3 de competències bàsiques.

2. **RECURSOS DIDÀCTICS.**

El recurs més utilitzat serà el llibre de text, tant per les limitacions temporals inherents al treball d'aula com pels imperatius marcats per les PAU. A més, el manual resulta dens però ben estructurat i la seua lectura no hauria de resultar difícil per a l'alumnat.

Tot i això, el manual incorpora una interessant quantitat de documents textuais, icònics i estadístics que apareixen 'lligats' a la descripció dels continguts informatius i

conceptuals, de tal manera que apareixen estructurats i integrats, de manera molt raonable, els elements narratius i conceptuals del text; aquesta particularitat, unida a les propostes d'activitats que es troben al final de cada tema, proporciona una ferramenta addicional per tal que el professor delimiti línies de treball.

Igualment, resulta lògic que, a més d'utilitzar aquests documents, el professor pugui utilitzar transparències pròpies, lectura de premsa, atlas i mapes murals específics i/o generals (amb informacions de Geografia física, urbana i/o de continguts especialitzats), vídeos especialitzats, pel·lícules comercials i altres elements funcionals.

3. ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES.

Seràn les que el Departament decidisca consignades en la seua Memòria Anual i que es faran efectives en funció de les possibilitats reals de treball. En principi es consigna la pujada al Penyagolosa per aquest curs o nivell.

ACLARIMENTS FINALS.

1. Els criteris de qualificació, composició de la nota per avaluació, recuperació i composició de la nota final de curs seran explicitats per cada professor als seus grups-classe.
2. Aquests criteris de qualificació, composició de la nota per avaluació, recuperació i composició de la nota final caldrà que siguen comunicats a l'alumnat de manera inexcusable durant, com a màxim, tot el mes d'octubre. En acabar aquest mes se suposarà que tot l'alumnat restarà assabentat, pel seu professor respectiu, d'aquests criteris, punt de màxima importància per si hi hagués algun tipus de reclamació oficial sobre la nota final de curs.
3. En el cas de que es pogués produir algun tipus de problema d'interpretació de l'alumnat d'algun aspecte contemplat en aquesta programació, bé siga de criteris d'avaluació o qualificació o al voltant dels continguts o de qualsevol altre referent, el Departament es resguardarà la potestat d'aclarir el problema i d'interpretar-lo col·lectivament, després d'haver oït l'alumnat i sempre d'acord amb les normes i la legislació actual. Contra aquesta decisió final no hi haurà cap possibilitat de recurs per part de l'alumnat.

DEPARTAMENT DE GEOGRAFIA I HISTÒRIA. IES PUÇOL.